
**MOEMNING "MAKINTOSH" QISSASIDA SHARQ/G'ARB KONSEPTUAL
OPPOZITSIYASINING IFODALANISHI.****Tashkulova Zarnigor ¹**

¹ Samarqand davlat chet tillari instituti tayanch doktoranti
Samarqand, O'zbekiston

**MAQOLA
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:***Received: 10.02.2025**Revised: 11.02.2025**Accepted: 12.02.2025***KALIT SO'ZLAR:**

*badiiy tushuncha,
qarama-qarshilik, muallif
ongi, mentalitet, makon,
marosim.*

Ushbu maqolada "Sharq/G'arb" kontseptual oppozitsiyasining S. Maugham muallifi ongi, shuningdek, Makintosh va Uokerning to'laqonli obrazlarini yaratish uchun ahamiyatli bo'lishi tahlil qilinadi. Qahramonning asosiy xususiyati sifatida "xarakter tushunchasi" dan foydalanish imkoniyati asoslanadi. Badiiy kontseptsiyaning ko'p qirrali namoyon bo'lishi ko'rsatilgan (mentalitet, xatti-harakatlar, marosimlar, makon, kostyum)

KIRISH. "Sharq/g'arb" konseptlari mavhum ma'no tushunchalari sifatida tasniflanadi. S. Moem - Samoa, Xitoy va Borneoda sodir bo'lgan ta'sirchan qisqa hikoyalar muallifi. Yozuvchi bu ekzotik mamlakatlarga ko'p marta tashrif buyurgan va "odamlar va ularning tarjimai hollari bilan qiziqqanini" takidlagan. S. Moem o'zining "Summing up" kitobida (buni o'z ijodining tanqidiy tahlili deylik ...) g'ayrioddiy muhitdagi hayotni doimiy kuzatishini, tabiiy ob'yektlarga nisbatan "fotoplastinkadek sezgir" bo'lib qolganini qayta-qayta ta'kidlagan. va belgilar: «...It had been only an instinctive feeling This was freedom of the spirit on the one hand and on the other the collection of all manner of persons who might serve my purposes» [Maugham2002:134].

"Sharqda uzoq vaqt qolish", urf-odatlar, tabiatni bilish, mahalliy aholining ba'zi fe'l-atvori, yevropaliklarning ular bilan bo'lgan munosabatlaridagi sezilarli farq (rasmiylar, missionerlar, shifokorlar ...) - bularning barchasi "qayta ishlangan". ko'plab hikoyalarda yozuvchining yozuvchi ongi bilan. Keling, ularni shartli ravishda "sharq turkumi"ga

birlashtirib, har bir badiiy tushunchaning S. Moem tushunganidek semantik mazmunini qayd qilaylik. Yuqorida aytilganlarning barchasi “Sharq va G‘arb” tushunchalari S. Moem kabi ijodkor shaxsning ongini tavsiflash uchun muhim ahamiyatga ega ekanligini ko‘rib chiqishga imkon beradi: “Kognitiv fan quyidagi fundamental g‘oyaga asoslanadi: tafakkur ichki dunyoni manipulyatsiya qilishdir. [Maslova 2004: 21] ramka turining (aqliy) tasavvurlari ... shuning uchun biz tushunchalar, stsenariylar, yaxshi tuzilgan bilimlarning global kvantlari sifatida o‘laymiz. Binobarin, S. Moem asarlaridagi “Sharq/G‘arb” badiiy tushunchalari uning ijodiy ongi, modalligining in‘ikosi bo‘lib, “individual mualliflik”dir.

Biz ishonamizki, S. Moem hikoyalaridagi “Sharq” va “G‘arb” badiiy tushunchalari quyidagi mazmunga ega: qahramon, makon (peyzaj va interyer), libos, marosim, mentalitet va boshqalar. Yuqorida aytilganlarning barchasi badiiy tushunchaning semantik mazmuni, shu jumladan, qahramon modalligi. Yuqoridagilarni N.S. Bolotnovaning ta‘rifi bilan umumlashtirish mumkin: “Matnda og‘zaki ifodalangan badiiy tushuncha turli assotsiativ qatorlarning ko‘p qirrali tuzilishi sifatida namoyon bo‘ladi, assotsiatsiyaning ma‘lum bir yo‘nalishini aks ettiradi, matnda aktuallashtiriladi, ko‘p qirrali xususiyatni qayd etadi. kontseptsiya va uning dinamik tabiati” [Bolotnova 2009: 80].

S. Moemning “Sharq turkumi” asarida o‘z tanlovi yoki taqdir taqozosi bilan Sharqqa tushib qolgan yevropaliklarning xarakterlari rang-barangligi, taqdirning biografik burilishlari, ijtimoiy maqomlari ko‘rsatilgan. “Makintosh” psixologik qissasida S. Moem bir qarashda ikkita konflikt yaratadi. Birinchisi, ikki yevropalik (MacIntosh va Uoker), shotland va irlandiyalik, xo‘jayin va uning o‘rinbosari, xo‘jayinidan yashirincha nafratlanadi. Yozuvchi barcha ko‘rinishlardagi ziddiyatli nomuvofiqlik tamoyili asosida personajlar o‘rtasida ziddiyat yaratadi va Makintoshning Uokerga nisbatan “nafrat kuchini” tadqiq qiladi, bu esa fojiali yakun bilan yakunlanadi.

Ikkinchi mojaro Uoker va Manuma (yetakchining o‘g‘li) o‘rtasida qisqa muddatli bo‘lib, u nufuzli amaldorga qarshi turishga qaror qildi. Bu konfliktning yaratilishi va tasviri yozuvchidan samoa xalqining mentalitetini tushunishni, ularning xulq-atvori va xarakterining nozik tomonlarini bilishni aniq talab qilgan.

S. Moem o‘zining “Sharq turkumi” asarida g‘arblik nuqtai nazaridan gapirmaydi, hukm qilmaydi va o‘ziga xos nuqtai nazarni tutmaydi. Bizningcha, yozuvchi Kiplingning “Sharq – Sharq, G‘arb – G‘arb” aforizmiga ergashmasligi, balki hikoyadagi qahramonlar o‘rtasidagi ruhiy tafovutlarni konfliktga asos qilib ko‘rsatishi muhim.

Ikki yevropalik - boshliq va uning Taluadagi yordamchisi obrazlarini yaratishda yozuvchi hamma narsada kontrast tamoyiliga amal qiladi. Makintosh 34 yoshda va oddiy

London amaldori, Uoker orolga 26 yoshida ekuvchi sifatida kelgan va Taluani uzoq vaqt muvaffaqiyatli boshqargan, u 60 yoshda. Yozuvchi, shuningdek, qahramonlar uchun qarama-qarshi ko'rinishlarni yaratadi: semiz Uoker va ozg'in, baland bo'yli Makintosh.

Hikoyaning eng boshida S.Moem Makintoshning hatto Samoaning go'zal manzarasiga ham salbiy munosabatini ta'kidlaydi, garchi u orolda allaqachon ikki yil o'tkazgan bo'lsa-da, bu uning psixologik holatini tavsiflaydi: «... looking out of the window at the lagoon and the strip of foam which marked the reef, he shuddered with hatred of the brilliant scene» [Maugham 1999:3]

Uokerning xarakteri noaniq yaratilgan, u qo'pol, lekin tabiatning go'zalligini qadrlaydi, majoziy ma'noda: «By George, it's like the garden of Eden» [Maugham 1999:10]

Muallif Makkintoshning intellektual kitoblarni o'qish orqali ta'lim olishiga alohida urg'u beradi: « Gibbon's Decline and Fall or Burton's Anatomy of Melancholy [Maugham 1999:7]. Uokerning kitoblariga munosabat nafaqat uning bilimsizligini, balki muloqotdagi odatiy qo'polligini ham ko'rsatadi: « What in Hell have you Brought all this muck?» [Maugham 1999:6].

Orolda bo'lgan ikki yil davomida Makintosh hech qachon mahalliy tilni o'rganmagan va Uoker nafaqat ravon gapiradi, balki kava ichish paytida samoalik marosimlarga ham amal qiladi: «He poured a few drops on the ground murmured the customary words to the company and drink» [Maugham 1999:4].

Hikoya davomida S. Maugham Uokerning Samoa aholisiga bo'lgan munosabatini ta'kidlaydi - "ular mening bolalarim", Makintosh uchun orol faqat uning sog'lig'ini yaxshilash uchun zarur bo'lgan iqlimdir.

. "G'arb" ni ifodalovchi "xarakter tushunchalari" (Miller) deb hisoblanishi mumkin bo'lgan ikki turdagi amaldorlar yaratilgan. G'arb odamining orollarda bo'lishi 19-asrda boshlanganligi sababli, S. Maugham "Sharq seriyasi" da mestizolar muammosiga (mentalitet, psixologiya, ijtimoiy holat, bolalar ta'limi va boshqalar) to'xtalib o'tadi. "Makintosh" qissasida yozuvchi "qirolik qonli" ayolga uylangan, biroq "mahalliy"lar orasida qolgan muvaffaqiyatli savdogar Jarvisning portretini yaratadi. : «... a dark man with a black beard going grey, in ducks, with handsome eyes and flashing teeth. He was very British... with his family he used the language of his native mother» [Maugham 1999:25]. Bunday qahramonlarni orollarni mustamlaka qilish siyosatining ko'rinishi, "Sharq va G'arb" o'rtasidagi o'ziga xos oraliq bog'lovchi deb hisoblash mumkin.

"Sharq" qahramonlari - milliy kiyimdagi politsiyachilar, noma'lum aholi olomoni va Uoker - boshliq va uning kelishgan o'g'li Manuma bilan mojaroning qo'zg'atuvchilari.

Mojaro "Sharq va G'arb" o'rtasidagi qarama-qarshilik sifatida emas, balki G'arb xo'jayini talablariga rozi bo'lmaslik va unga beadablik qilishga jur'at etgan Manumaning o'zgargan mentaliteti asosida qurilgan. Yuqorida aytib o'tilganidek, S. Moem Uokerning noaniq obrazini yaratadi. Uning "orol hududi" sifatidagi ijobiy harakatlaridan biri bu yo'llar qurilishi: «When he spoke of his roads he was almost a poet» [Maugham 1999:14]. Qarama-qarshilik Manumaning o'zini "vahshiy" deb bilishni yo'qotishi bilan ta'kidlanadi, bu tashqi ko'rinishda "kanvas shim" kiyish va sigaret chekish orqali ifodalanadi. S. Moem milliy go'zallikning barcha atributlari bilan g'ayrioddiy manzarali (Uoker va Makintoshning ko'rimsiz portretlaridan farqli o'laroq) Sharq "xarakter tushunchasi" portretini yaratadi: «He was a tall, handsome fellow, copper-coloured, with his fuzzy hair dyed red with lime, a wreath of red berries round his neck and behind his ear a flower like a scarlet flame against his brown face» [Maugham 1999:15]. S. Moem Samoada kulbaning tuzilishi va tashqi ko'rinishini, aholining o'z boshlig'iga nisbatan hurmatini ko'rsatishi, liboslarini va hatto milliy salomlashishlarini ham tasvirlash orqali "Sharq" badiiy konsepsiyasining semantik mazmunini yaratadi: "Talofa-Li". N.F.Alefirenko badiiy kontseptsiyaning xususiyatlarini ta'kidlaydi: "Tushuncha odamlarning mentalitetini ifodalash uchun asosiy, muhim xususiyatga ega ..." va individual muallifning dunyo tasvirining o'ziga xosligi "og'zaki to'qimalarda qanday ruhiy tasvirlarga bog'liq. Badiiy matn tushunchalar shaklida "qadoqlangan" [Alefirenko 2010: 154].

. Uokerning orolliklarga pul kerak emasligi haqidagi o'jar ishonchi Manumaning yo'l qurilishi uchun va'da qilingan 20 funt sterling o'rniga 100 funt sterling olish istagiga zid keladi. S. Moem ayyor Uoker isyonkor Manumani tinchlantirish va butun qishloqni xor qilish uchun milliy an'analardan qanday foydalanishini ta'kidlaydi. Uokerning tuzog'i - milliy an'analarni bilish; 20 funt evaziga ishlashga rozi bo'lgan qo'shni qishloq aholisining ish tashlashgan qishlog'iga o'rnashib, ularning hisobidan yeb-ichishi, tirishqoqliksiz mehnat qilishi, egalarini vayron qilib, masxara qilishi. Mojaro rivojlanishning ikki bosqichidan iborat bo'lib, xo'rlangan va g'azablangan Manuma qorong'ida Uokerga pichoq uloqtirib, unga urinishadi. Uokerning reaksiyasini oldindan aytish mumkin: « Bless you, they wouldn't hurt me, these people. They couldn't do without me.» [Maugham 1999: 18]. S.Maugham ziddiyatni ikki tekislikda rivojlantiradi: Uoker-Manuma, Uoker-Makintosh. Ikkinchisi orolning quvnoq "xo'jayini" ni juda yomon ko'radi, u orolliklar bilan o'zini qattiq, ammo adolatli otadek tutadi. Shunday qilib, yozuvchi "G'arb" vakillari o'rtasidagi ziddiyatni kuchaytirib, qarama-qarshilik chizig'ini aqliy emas, balki shaxsiy nomuvofiqlik bilan mustahkamlaydi. Uoker orolning haqiqiy egasi bo'lib, yo'llar yordamida mahalliy aholi

hayotini yaxshilashga harakat qiladi. Makintosh uchun bunday muammolar mavjud emas, u shunchaki befarq, tashabbusi yo'q va faqat qog'oz hisobotlari bilan shug'ullanadi. S. Maugham o'z hikoyasida ikki turdagi "g'arbiy" amaldorlarni yaratdi va konfliktning hal etilishi muallif modalligini hissiy jihatdan mustahkamlaydi. Uokerning hayotiga birinchi urinish uning orolliklarga bo'lgan munosabatini o'zgartirmaydi: « They're dear children... They look upon me as their father» .» [Maugham 1999: 28].

Yozuvchi ikkinchi suiqasd faktini shu qadar nozik psixologik tayyorlaydiki, u Uokerning o'limida aybni Makintoshga yuklaydi. Ikkinchi suiqasdga tayyorgarlikni bosqichma-bosqich tahlil qiladigan bo'lsak, muallif Uokerning Manuma bilan kurashini (qishloq ishchilarga yigirma funt to'lashi kerak, aholining Manumaga nisbatan nafrati, ikkinchisining xo'rlanishi, Makkintoshning kelishi) mantiqiy va ishonchli tarzda quradi). Makintosh o'zining nafratida Uokerning stolidagi revolvorni ko'rsatib, Manumani qo'zg'atmoqchi bo'ladi. Bizning fikrimizcha, S.Moem Makintoshning qalbida psixologik ichki ziddiyatni yuzaga keltirgan, bu esa faqat o'layotgan Uoker bilan o'tkazgan so'nggi soatlarda uning munosabatini tubdan o'zgartirgan. Yozuvchi Uokerning so'z boyligini so'zlar bilan to'ldiradi « children... Kind» Samoa aholisiga nisbatan, uning faoliyatini hisobga olgan holda, rivoyat tejamkor, qat'iy egasining qiyofasini taqdim etadi. Bu xuddi S. Moemning "Sharq seriyasi" dagi "G'arb" xarakter tushunchasining bir turi. Makintosh ikkinchi tur - harakatsiz, tasodifiy odam, Samoa yerini sevmaydi ammo Uokerning so'nggi so'zlari, so'nggi vasiyatnomasi Makintoshga "orol xo'jayini" bo'lishdan asl maqsadni tushunishga majbur qiladi: «They're children... You must always remember that. You must be firm with them, but you must be kind».[Maugham 1999: 35].

Uoker shunday cheksiz meros qoldirgan Makintoshning ichki mojarosi fojiali tarzda tugashi kerak, chunki siz bilmagan odamlarga mehribon bo'lishni o'rganish mumkin emas.

Yuqorida aytilganlarning barchasi S. Moemning "sharq seriyasidagi" hikoyalarida "sharq/g'arb" kontseptual tasviriga murojaatning to'g'riligini isbotlaydi. N.S.Bolotnova nazariy jihatdan asoslab beradi: "Dunyoning kontseptual manzarasi inson va turli jamiyatlarning atrofdagi dunyo, til, tafakkur haqidagi g'oyalarini aks ettiruvchi turli xil tushunchalar tizimi sifatida namoyon bo'ladi va yozuvchi ijodiy ongining "model"ini ham yaratadi. [Bolotnova 2009: 77] Bu hikoyadagi psixologik ziddiyat muallif modalligini aks ettiruvchi "sharq/g'arb" kontseptual qarama-qarshiligiga qaraganda ancha kuchliroq va fojialiroqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.АлефиренкоН.Ф. Лингвокультурология. Ценностно-смысловое пространство языка: учебное пособие. М.: Флинта: Наука, 2010 . -394 с.
- 2.Болотнова Н.С. Коммуникативная стилистика. Словарь-тезаурус. М.: Флинта: Наука, 2009. - 384с.
- 3.Маслова В.А. Когнитивная лингвистика. Учебное пособие. Минск: ТетраСистема,2004 -272 с.
- 4.Maugham S Mackintosh // Maugham S Short Stories London Vintage books 1999 P3-17
5. Maugham S Summing up Boston Pengvin books 2002 -204 p.

